

ZAKON O MIRENJU: NASTANAK, IZVORI I OSNOVNA NAČELA

Alan Uzelac

I. Uvod

Hrvatski sabor donio je Zakon o mirenju (u daljnjem tekstu: ZM) u listopadu 2003. godine. Time je Hrvatska postala jedna od zasad malobrojnih zemalja koje su zakonski kodificirale postupak mirenja. U ovome uvodnom tekstu bavimo se historijatom donošenja ZM-a, predstavljanjem izvora koji su poslužili kao model i uzor zakonodavcima te prikazom osnovnih načela toga zakona.

II. Pozadina i historijat donošenja Zakona o mirenju

Posljednjih nekoliko godina ubrzano se nastojalo zakonskim promjenama reformirati funkcioniranje hrvatskog pravosuđa radi povećanja njegove učinkovitosti i kvalitete. Uz mnogo drugih novih zakona te revizija starih, posebno je mjesto pripalo reformi procesnih propisa koji se odnose na rješavanje sudskih sporova te ovrhu sudskih odluka. Iako to nikada nije bio službeni naziv i teza, činjenica je da je u posljednje tri godine donesen skup propisa koji bi se lako mogli nazvati „paketom“ procesnih zakona.

Tako je 2001. godine donesen novi Zakon o arbitraži; 2003. godine obuhvatna novela Zakona o parničnom postupku; iste godine ponovno su izmijenjeni Ovršni zakon i Stečajni zakon. Uz to, u dijelu koji dotiče i metode rješavanja sporova, 2002. godine izmijenjen je i Obiteljski zakon, a promjene je doživjeo i niz drugih zakona koji uređuju materijalnoppravna pitanja. Posljednji u seriji zakona iz 2003. godine je upravo Zakon o mirenju.

Većina navedenih promjena dogodila se iz istih ili sličnih razloga. Jednoglasna politička ocjena koju dijele gotovo bez iznimke sve političke snage predstavljene u Saboru jest ocjena o nezadovoljavajućem stanju u pružanju pravne zaštite pred hrvatskim sudovima. Sudski postupak je, smatra se, nedovoljno brz i efikasan¹, tako da je nerijetko dovedeno u pitanje ostvarenje temeljnog prava koje stranke u sudskom postupku imaju – prava na pravično suđenje u razumnom roku.² Točnost ove ocjene može se potkrijepiti i konkretnim empirijskim podacima, koji ukazuju na to da su u posljednjih desetak godina, uz manje-više jednaki priljev sudskih predmeta, stalno rasli zaostaci. Broj neriješenih predmeta u posljednjih petnaest godina više se nego udvostručio. Od kada je Hrvatska postala članica Vijeća Europe, daleko najčešći razlog individualnih zahtjeva koji su pred Europskim sudom za ljudska prava u Strasbourgu pokrenutih zbog povrede ljudskih prava zajamčenih Konvencijom odnosio se upravo na povredu čl. 6. Praktički svaka presuda Europskog suda za ljudska prava od 1999.

¹ Usp. ocjenu kojom počinje Obrazloženje Konačnog prijedloga Zakona o mirenju podneseno Hrvatskom saboru, P.Z. br. 797, usvojen tijekom 37. sjednice Hrvatskog sabora, v. <http://www.sabor.hr>, <http://www.vlada.hr/Download/2003/08/28/060-021.pdf> (u daljnjem tekstu Obrazloženje ZM): „Sudovi u Republici Hrvatskoj već duže vremena rade pri vršnom opterećenju. Redoviti priljev spisa ne savladavaju, pa se svake godine gomilaju neriješeni predmeti. ... [istinite su] tvrdnje (koje su već postale opće mjesto), da su sudovi preopterećeni, da su time i neefikasni, da postupci dugo traju, da se gomilaju zaostaci, itd.“ Obrazloženje, str. 9.

² Pravo na pravično suđenje u razumnom roku propisano je u čl. 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda; isto je pravo sadržano i u čl. 29. Ustava, kao i u čl. 4. Zakona o sudovima.

godine do danas koja je utvrdila kršenje ljudskih prava u Hrvatskoj odnosila se (i) na povredu prava na pravično suđenje u razumnom roku.³

Dugoročna strategija reforme stoga bi se, uz druge organizacijske i kadrovske poteze, trebala sastojati u reformi sudskih postupaka (koji bi trebali biti kraći i jednostavniji) paralelno s poticanjem izvansudskih metoda rješavanja predmeta o kojima danas odlučuju sudovi. Utoliko, i arbitraža i mirenje mogu biti jedan od elemenata u nastojanjima da se sudovi rasterete, a time i postanu učinkovitijima. Iz istoga su razloga uz reformu parničnog postupka reformirane i pravne norme koje uređuju arbitražu. Posljednja karika u lancu, koja je u posljednji trenutak uključena u reformski „paket“ bio je upravo Zakon o mirenju.⁴

III. Uzori i modeli na kojima zakon počiva

Alternativni načini rješavanja sporova u njihovom modernom obliku nemaju u Hrvatskoj dugu tradiciju. Neki sporadični oblici koji su se posljednjih desetljeća javljali, kao što su mirenje/posredovanje u bračnim sporovima, ili korištenje tzv. mirovnih vijeća⁵ nisu bili podobni da posluže kao model za zakonsko uređenje mirenja.

Jedno od pitanja koje se nametalo pri diskusijama o mogućim zakonskim projektima u ovom području odnosilo se na to do koje je mjere mirenje uopće potrebno zakonski regulirati. Pri tome se upućivalo na primjere uspješnih pilot-projekta mirenja u nekim zemljama koji su provedeni bez posebnog zakonskog okvira.⁶ Korištenje mirenja nije bilo nemoguće niti po hrvatskom pravu i bez posebnog zakona – naprotiv, neke su odredbe Zakona o obveznim odnosima ili Zakona o parničnom postupku mogle biti protumačene upravo na način koji bi ga dopuštao i stimulirao.⁷

Upozoravalo se također i na potencijalne nedostatke reguliranja mirenja. U fazi kada mirenje nije još zaživjelo u praksi, uređenje jednog novog područja prijetilo je gubitkom fleksibilnosti, donošenjem neadekvatnih rješenja i prenormiranošću.

³ Usp. odluke i presude Europskog suda za ljudska prava u odnosu na Hrvatsku na: <http://www.vlada.hr>.

⁴ Prvi nacrt Zakona o mirenju izrađen je u okrilju Ministarstva pravosuđa, uprave i lokalne samouprave u siječnju 2003. godine. Kako bi ZM mogao biti donesen na vrijeme da stupi na snagu do stupanja na snagu reformiranih odredbi parničnoga postupka, tj. do 1. prosinca 2003. godine, zakon je donesen u hitnom postupku. Nacrt prijedloga zakona bio je raspravljan na Vladi na 60. sjednici od 28. kolovoza 2003, a u Saboru je bio prihvaćen na 37. sjednici 1. listopada 2003, s 85 glasova „za“, 7 „protiv“ i 2 suzdržana glasa. V. Zapisnik 37. sjednice, http://www.sabor.hr/Download/2003/11/18/zapisnik_37._sjednice.pdf, str. 37. Svoju službenu objavu Zakon je imao u Narodnim novinama br. 163. od 16. listopada 2003.

⁵ Zakon o mirovnim vijećima iz 1978. godine (Narodne novine 14/78 od 11.04.1978.) nikada nije bio zaživio u praksi, pa je čak do te mjere bio ignoriran da nikada formalno nije stavljen izvan snage (Ing-registar i dalje ga navodi na listi važećih propisa u RH).

⁶ Za nas je u tom kontekstu posebno bio relevantan slovenski primjer, gdje se projekt upotrebe mirenja pri Okružnom sudu u Ljubljani zasnivao na općim odredbama Zakona o parničnom postupku koje reguliraju nagodbu. Značajna praksa mirenja u obiteljskim i trgovačkim sporovima u Velikoj Britaniji razvila se posljednjih godina uz tek sporadične zakonske intervencije, bez jednog jedinstvenog zakonskog teksta posvećenog ovoj tematici.

⁷ Mirenja izvan sudskog postupka ticale bi se odredba čl. 7. ZOO (dužnost suradnje stranaka); čl. 19. ZOO (poticanje izvansudskog rješavanja sporova); ili čl. 102. ZOO (nemogućnost pokretanja postupka ako dođe do spora, a stranke su ugovorile izvansudsko tumačenje ugovora.) Mogućnost mirenja u sudskom postupku otvaraju odredbe čl. 3. ZPP-a (načelo slobodnog raspolaganja, mogućnost nagodbe o zahtjevu), te čl. 321-324. ZPP, posebno čl. 321. st. 3. („Sud će u tijeku postupka upozoriti stranke na mogućnost nagodbe i pomoći im da zaključe nagodbu.“).

S druge strane, prevladalo je ipak mišljenje da radi pravne sigurnosti koja je tražila rješenje za niz otvorenih pitanja, potpunosti uređenja svih metoda rješavanja sporova⁸, pa i radi svojevrsnog promotivnog učinka koje donošenje novoga zakona može imati na poticanje prakse, posebni zakon o mirenju ipak jest potreban i poželjan. Istodobno, trebalo je osigurati da novi zakon izbjegne opasnosti na koje se s pravom ukazivalo, kako se njime, umjesto stimulacije mirenja, ne bi postigli upravo suprotni učinci.

U nedostatku domaćih iskustava, prilikom izrade nacrtu ZM-a potražili su se adekvatni modeli u komparativnom i međunarodnom pravu. Posebno aktualne za Hrvatsku bile su recentne inicijative o uporabi mirenja kao načina rješavanja sporova u Europi (kako u Europskoj uniji, tako i u širem području koje pokriva Vijeće Europe). Tako su se s osobitom pozornošću razmotrila dva dokumenta prihvaćena od ovih međunarodnih institucija u 2002. godini: Preporuka Vijeća Europe o mirenju u građanskim i trgovačkim sporovima⁹, te tzv. Zelena knjiga (*Green Paper*) o alternativnom rješavanju sporova u građanskom i trgovačkom pravu Europske komisije¹⁰.

Neke od osnovnih smjernica ovih dokumenata programatskog karaktera ugrađene su u nacrt Zakona o mirenju. Već i samo osnovno opredjeljenje da se mirenje uredi posebnim zakonom dijelom je potaknuto i preporukom da „zemlje članice [Vijeća Europe] uvedu posebna pravila o mirenju u građanskim stvarima gdje god je to prikladno“¹¹. Prihvaćeno je i opredjeljenje o potrebi fleksibilnih pravila koja će mirenje poticati i unutar sudskog postupka i izvan njega; kako uz sudjelovanje javnog sektora, tako i uz privatni sektor.¹² Definicija mirenja, područje primjene i neka posebna pitanja također su usklađena s tim dokumentima, kao i osnovna načela postupka – posebno dobrovoljnost postupka¹³, zahtjev za neutralnošću i nepristranošću izmiritelja i jednakim postupanjem prema strankama u postupku. U obzir se nastojalo uzeti i ograničenja na koja ovi dokumenti upozoravaju. Jedno od njih je potreba da se izbjegne mogućnost da se mirenje koristi kao uzrok nepotrebnih odugovlačenja, eventualno i kao taktika nelojalnih stranaka u sporu. Drugo je sadržano u tome da mirenje ne smije dovesti niti jednu stranku u nepovoljan položaj, a posebno joj u cijelosti zapriječiti pristup sudu, jer je pristup sudu zajamčen kao jedno od temeljnih ljudskih prava.¹⁴

Najveći utjecaj na tekst Zakona o mirenju imao je, međutim, UNCITRAL-ov Model zakon o međunarodnom trgovačkom mirenju iz 2002. godine. Naime, dok su ranije citirani dokumenti na europskoj razini najvećim dijelom političkog i programatskog karaktera, unutar Komisije UN-a za međunarodno trgovačko pravo donesen je tekst koji ne samo što daje načelne upute i smjernice, već i sadrži tekst zakonskih normi koje se mogu izravno ugraditi u nacionalno zakonodavstvo.

⁸ Nakon Zakona o arbitraži iz 2002. koji je svjesno ispustio alternativne metode rješavanja sporova i sistemski su razlozi zahtijevali posebni akt koji bi uredio ostale metode rješavanja sporova.

⁹ *Recommendation Rec (2002)10 of the Committee of Ministers to member States on mediation in civil matters*, prihvaćena od Vijeća ministara na 808. sastanku zamjenika ministara od 18. rujna 2002. godine (u daljnjem tekstu: Preporuka). V. http://cm.coe.int/stat/E/Public/2002/adopted_texts/recommendations/2002r10.htm.

¹⁰ *Green paper on alternative dispute resolution in civil and commercial law*, COM(2002)196final, v. poveznicu na http://www.europa.eu.int/comm/off/green/index_en.htm.

¹¹ Preporuka, pod A.i. Posebno se zakonodavcima sugerira i da uredi pitanje važenja medijacijskih klauzula, kao i vremenske granice unutar kojih se razmatra ponuda za provođenje mirenja i sam postupak mirenja – v. t. 12. i 15. Oba su pitanja u ZM-u izričito regulirana.

¹² Preporuka, v. t. 3. i 4.

¹³ Preporuka, t. 13 („Mirenje treba biti opcionalno i stajati na raspolaganju strankama tijekom svih stadija sudskog postupka.“).

¹⁴ Usp. Preporuka, t. 21. Zelena knjiga EU navodi da bi mirenje trebalo, upravo suprotno, biti instrument za širi pristup građana pravosuđu. Usp. Zelena knjiga, pod 1.2.

Odabir UNCITRAL-ovog modela kao osnovne polazne točke i inspiracije za hrvatsko pravo mirenja logičan je iz više razloga. Ne samo što je riječ o jedinom međunarodnom normativnom modelu za mirenje, već je UNCITRAL i po svojem sastavu, kao tijelo koje se sastoji od predstavnika svih pravnih kultura i tradicija, najprikladniji forum za harmonizaciju prava na globalnoj razini. Uz to, Hrvatska s preuzimanjem UNCITRAL-ovih modela ima već dobro iskustvo u veoma blikom području: Zakon o arbitraži iz 2001. godine u najvećoj se mjeri upravo zasniva na UNCITRAL-ovom Model zakonu o međunarodnoj trgovačkoj arbitraži iz 1985. godine. K tome, Hrvatska je, aktivno sudjelujući u radu UNCITRAL-a i njegovih radnih skupina i sama doprinijela oblikovanju modela koji je za nju u najvećoj mjeri prihvatljiv.¹⁵ U oblikovanju modelskog zakonodavstva ova međunarodna organizacija ima veoma široko iskustvo, jer je iz njenog okrilja izišlo više modelskih zakona posljednjih godina koji su u većoj ili manjoj mjeri već prihvaćeni u nizu zemalja. Posebno pozitivno je upravo njeno iskustvo u području rješavanja međunarodnih trgovačkih sporova, jer je UNCITRAL nadležan i za jednu od najuspješnijih međunarodnih konvencija u ovom području – Konvenciju UN o priznanju i ovrsi stranih arbitražnih pravorijeka iz 1958. godine. Iz svih ovih razloga, nije neobično što se novi hrvatski Zakon o mirenju – kao jedan od prvih zakona koji prihvaćaju ovaj veoma svježi modelski tekst – u velikoj mjeri oslonio baš na odredbe UNCITRAL-ovog Model zakona o međunarodnom trgovačkom mirenju.

UNCITRAL je inače svoj rad na harmonizaciji prava koje uređuje alternativno rješavanje sporova bio započeo znatno ranije. Još su 1980. godine u donesena UNCITRAL-ova Pravila za mirenje, koja su se u praksi potvrdila kao dobra i kvalitetna osnova za provođenje mirenja, posebno u međunarodnim trgovačkim odnosima.¹⁶ Kada se 1998. godine povodom obilježavanja četrdesete godišnjice Newyorške konvencije razmatrao budući rad UNCITRAL-a, kao važna se tema pojavio upravo rad na modelskom zakonodavstvu koje bi se bavilo mirenjem.¹⁷ Slijedom toga zaključka, UNCITRAL-ova radna skupina za arbitražu i mirenje kroz dvije godine pripremala konačni tekst modelskog zakonodavstva za mirenje¹⁸, da bi napokon tekst Model zakona konačno bio prihvaćen u lipnju 2002. godine.¹⁹

Hrvatski Zakon o mirenju u velikoj se mjeri oslonio na UNCITRAL-ov model, premda uz izvjesne modifikacije u redosljedju, a ponekad i u sadržaju (v. usporednu tablicu članaka hrvatskog zakona i UNCITRAL-ovog Model zakona). Neke su varijacije u odnosu na Model zakon bile neizbježne zbog specifične prirode zakona. Naime, dok je Model zakon po svome području primjene ograničen na međunarodno mirenje u trgovačkim stvarima, hrvatski je Zakon daleko širi, te zahvaća i mirenje u predmetima koji nisu međunarodni i trgovački.²⁰ Zakon također uređuje i neka pitanja oko kojih se u UNCITRAL-u nisu mogla pronaći zadovoljavajuća rješenja (npr. uređuje utjecaj mirenja na zastarne rokove). Neke druge devijacije u odnosu na Model zakon proizišle su, na žalost, iz određenih nedostataka

¹⁵ Autor ovoga teksta predstavljao je Hrvatsku na više sastanaka Radne skupine za arbitražu i mirenje koja je pripremala nacrt teksta Model zakona o međunarodnom trgovačkom mirenju.

¹⁶ Usp. UNCITRAL-ova Pravila o mirenju (*Conciliation Rules*) prihvaćena rezolucijom 35/52 Glavne skupštine UN-a od 4. prosinca 1980. V. <http://www.uncitral.org>.

¹⁷ Usp. dokument A/CN.9/460 „Possible future work in the area of international commercial arbitration“ prihvaćen na 32. sjednici u 1999. godini.

¹⁸ Tekst nacrta Model zakona razmatran je na 33., 34. i 35. sjednici Radne skupine za arbitražu i mirenje u 2000. i 2001. godini.

¹⁹ Usp. UNCITRAL-ov Model zakon o međunarodnom trgovačkom mirenju, prihvaćen na 35. sjednici UNCITRAL-a u New Yorku, od 17-28. lipnja 2002. (<http://www.uncitral.org>).

²⁰ Usp. komentar uz čl. 1. Zakona o mirenju. Mogućnost da se UNCITRAL-ov model proširi bila je ugrađena u njegov tekst – v. Guide to Enactment, para. 18.

zakonodavnog procesa, što je dovelo do intervencija koje nisu uvijek sagledale sve aspekte svojih mogućih posljedica.²¹

<i>Opis</i>	Zakon o mirenju	UNCITRAL-ov Model zakon
<i>Područje primjene</i>	1	1/1
<i>Definicije pojmova</i>	2	1/2
<i>Pokretanje postupka</i>	3	4
<i>Broj i imenovanje izmiritelja</i>	4	5, 6
<i>Obveze izmiritelja</i>	5	6
<i>Postupovna pravila</i>	6	7
<i>Ovlaštenje izmiritelja za predlaganje nagodbe</i>	7	7/4
<i>Komunikacija sa strankama</i>	8	8, 9
<i>Okončanje postupka</i>	9	12
<i>Nagodba u mirenju</i>	10	15
<i>Povjerljivost</i>	11	10, 11
<i>Korištenje dokaza u drugim postupcima</i>	12	11
<i>Nespojivost funkcije</i>	13	13
<i>Zastarni rokovi</i>	14	/
<i>Važenje concilijacijskih klauzula, sporazumi</i>	15	14
<i>Upućivanje stranaka na mirenje</i>	16	/
<i>Naknade i nagrade</i>	17	/
<i>Stupanje na snagu</i>	18	/

IV. Osnovna načela Zakona

Zakon o mirenju nije svoja načela oblikovao u posebnim normama, no iz cjeline zakona proizlazi da je utjelmen na načelima *dispozitivnosti i stranačke autonomije, dobrovoljnosti i konsenzualnosti, neformalnosti i povjerljivosti postupka, procesne ravnoteže i poticanja mirenja kao izvansudskog načina rješavanja sporova.*

Načelo dispozitivnosti i stranačke autonomije proizlazi iz naravi postupka mirenja, koji se nadovezuje na samostalne napore stranaka da pregovorima prevladaju spor o pravima kojima mogu slobodno raspolagati. Zbog toga su norme kojima se uređuje postupak mirenja u najvećoj mjeri dispozitivne naravi te stranke mogu od njih svojim sporazumom odstupiti.²² Zakon o mirenju u pogledu najvećeg dijela svojih normi propisuje supsidijarna rješenja, koja će do izražaja doći samo ako stranke nisu što drugo ugovorile. Granice slobode ugovaranja sadržane su samo u normama koje trebaju osigurati integritet postupka mirenja (poštivanju načela procesne ravnoteže), te u eventualnim pitanjima o kojima stranke ne mogu zaključiti nagodbu (poštivanje prisilnih propisa i javnog poretka). Tako stranke niti svojim sporazumom ne bi mogle odstupiti od imperativa jednakog postupanja i nepristranosti izmiritelja, niti bi mogle zaključiti pravno obvezujuću nagodbu o pravima kojima ne mogu slobodno

²¹ Vidi odgovarajuća mjesta u komentaru, npr. kom. uz čl. 8. ili čl. 9. st. 2.

²² Velik broj članaka Zakona o mirenju izričito sadrži riječi „ako se stranke nisu drugačije sporazumjele“. U UNCITRAL-ovom Model zakonu, načelo stranačke autonomije sadržano je u čl. 3. kao opće načelo.

raspolagati. Druga pitanja, međutim, kao što su način pokretanja postupka mirenja (čl. 3. st. 2), vrijeme za izjašnjavanje o prijedlogu (čl. 3. st. 3.), broj i način imenovanja miritelja (čl. 4.), provođenje postupka mirenja (čl. 6.), ovlaštenja izmiritelja (čl. 7), način općenja sa strankama (čl. 8.), okončanje postupka mirenja (čl. 9), nagodba i njen učinak (čl. 10), povjerljivost u postupku (čl. 11.), tijek zastarnih rokova (čl. 14.), mogućnost pokretanja drugih postupaka tijekom mirenja (čl. 15) i naknade i nagrade za provođenje mirenja (čl. 17) ovise primarno o stranačkim dispozicijama volje.

Načelo *dobrovoljnosti i konsenzualnosti* određuje da postupak mirenja počinje, traje i okončava se slobodnom voljom stranaka. Postupak mirenja počinje dobrovoljno, prihvatom prijedloga za provođenje mirenja. U postupak mirenja niti jedna stranka ne može ući prisilno, protiv svoje volje. Time se, međutim, ne negira mogućnost da se u nekim odnosima propiše obveza davanja ponude za pokretanje mirenja, ili da se od pokretanja mirenja učine ovisnim pokretanje drugog postupka ili neka druga prava i obveze stranaka. No, i u takvim slučajevima (koje sam Zakon o mirenju ne predviđa, ali ni ne isključuje) protivno suglasnosti volja obje stranke mirenje se ne može započeti, a eventualne zapreke za pokretanje drugih postupaka ne mogu trajati nerazumno dugo. Što se tiče tijeka postupka, on će trajati onoliko dugo dokle obje stranke žele u dobroj vjeri uz posredovanje izmiritelja pronaći obostrano zadovoljavajuće rješenje.²³ U svakom trenutku, svaka stranka može jednostranom izjavom volje odustati od daljnjeg postupka, u kojem se slučaju postupak u odnosu na nju okončava.²⁴ Napokon, i sama je nagodba zaključena u mirenju afirmacija načela dobrovoljnosti i konsenzualnosti.

Načelo *neformalnosti postupka* trebalo bi osigurati fleksibilnost postupka mirenja. Mirenje je u odnosu na sudski postupak, pa i u odnosu na arbitražu, regulirano znatno manjim brojem normi, a količina formalnosti reducirana je na neophodno potrebnu mjeru. Tamo gdje se predviđaju određene formalnosti, npr. propisivanjem zahtjeva pisane forme, to je učinjeno radi pravne sigurnosti i zaštite stranaka, no i tada nedostatak forme neće u pravilu dovesti do nepopravljivih posljedica. Npr. premda je propisano da će se prijedlog za mirenje podnositi u pisanom obliku (čl. 3. st. 2.), riječ je o dispozitivnoj normi od koje se može konsenzualno (pa i tacitno) odstupiti – ona ni u kom slučaju neće utjecati na valjanost eventualno postignute nagodbe. Neformalnost prevladava i u postupku mirenja, koji se može u velikoj mjeri provoditi usmeno, bez posebnih formalnosti (vođenja zapisnika i sl.).²⁵ Naposlijetku, i sama nagodba može se zaključiti neformalno. Naime, premda se u većini slučajeva nagodba oblikuje u pisanom obliku (što je i uvjet za njeno eventualno svojstvo ovršne isprave), stranke je mogu zaključiti i usmeno, te okončati postupak suglasnom izjavom volje.

Načelo *povjerljivosti postupka* uz načelo procesne ravnoteže osigurava integritet postupka mirenja, ali i služi kao jamstvo njegove efikasnosti. Načelo povjerljivosti ima nekoliko elemenata. U pravilu, ako se stranke drugačije ne sporazumiju, postupak mirenja nije javan. Tako je prvi element povjerljivosti sadržan u obvezi čuvanja tajnosti postupka prema javnosti (od same činjenice da se postupak vodi do pojedinosti tog postupka). Pri tome, ova obveza (v. čl. 11. i kom. uz njega) je široko postavljena i obuhvaća kako izmiritelja, tako i stranke, pa i treće osobe koje sudjeluju u postupku (djelatnici organizacije za mirenje i sl.). Drugi element sadržan je u obvezi da se sam postupak mirenja, kao i informacije i isprave koje su prezentirane u postupku s isključivom namjenom da posluže postizanju nagodbe, ne

²³ O nekim dvojabama vezanima uz čl. 9. st. 2. usp. komentar uz taj članak.

²⁴ Usp. čl. 9. st. 1. t. d. ZM.

²⁵ Neformalnost postupka ne bi trebala ograničiti ni ponešto neumjesna odredba čl. 6. st. 4. o supsidijarnoj primjeni ZPP-a (vidi kom.).

koriste kao oružje protiv lojalne stranke u eventualnom kasnijem postupku, radi čega zakon propisuje dokazne zabrane u pogledu niza činjenica i okolnosti (v. čl. 12. i kom.). Treći element načela povjerljivosti sadržan je u odnosu samog izmiritelja i stranaka. Naime, izmiritelj tijekom mirenja može održavati zajedničke, ali i odvojene sastanke sa strankama (usp. kom. uz čl. 8.). Pri tome, premda načelno izmiritelj treba prenositi bit informacije koju je saznao od jedne stranke drugoj stranci, ako mu stranke u odvojenim sastancima povjere neku od okolnosti ili informacija s naznakom da je takva informacija internog karaktera i da nije za prenošenje drugoj stranci, izmiritelj je dužan čuvati njenu povjerljivost u odnosu na sve, pa tako i na drugu stranku. Svi ovi aspekti povjerljivosti trebali bi osigurati da postupak mirenja teče maksimalno otvoreno, bez straha da će se spremnost na razgovore i eventualni kompromis iskoristiti kasnije kao oružje protiv stranke. Ujedno, time se povećavaju i šanse da stranke zaista nađu zajednički jezik, pa se ujedno povećava opća efikasnost postupka.

Načelo *procesne ravnoteže* jest izraz općeg načela pravičnog (poštenog, fair) postupanja koje vrijedi za sve postupke u kojima sudjeluje treća, neutralna strana. Tako i kod mirenja izmiritelj treba uvijek biti neutralan i nepristran u odnosu na stranke u postupku. On također strankama mora bez odlaganja prezentirati sve okolnosti koje bi mogle dovesti u pitanje njegovu nepristranost i nezavisnost. Premda za izmiritelja ne vrijede stroga pravila nezavisnosti koja vrijede za suce (usp. kom. uz čl. 5.), obveza nepristranosti i jednakog postupanja sa svakom od stranaka u sporu postoji uvijek, pa od nje ne mogu odstupiti niti stranke svojim sporazumom, jer bi i nagodba postignuta uz posredovanje pristranog izmiritelja mogla biti inficirana tim nedostatkom, pa bi mogla biti podložna poništaju.

Načelo *poticanja mirenja kao izvansudskog načina rješavanja sporova* izražava pravno-političko opredjeljenje da se sudskom postupku pribjegava samo kao posljednjem utočištu, radi čega treba stimulirati svaki način koji može dovesti do toga da se sudski postupak uopće ne vodi, a ako se bude vodio, do njegovog brzog i uspješnog okončanja. U cjelini, Zakon o mirenju nastojao je osigurati otvorenu i poticajnu klimu za razvoj mirenja, propisujući npr. široke mogućnosti za vođenje postupaka mirenja i za osnivanje organizacija za mirenje, te uklanjajući eventualne pravne nesigurnosti oko utjecaja mirenja na druge postupke i prava stranaka. Između ostalih odredaba, posebno treba istaknuti da tijekom predlaganja i vođenja mirenja ne mogu isteći prekluzivni rokovi za pokretanje drugih postupaka za zaštitu prava stranaka (čl. 14. st. 2.), te da stranke mogu svojim sporazumom odlučiti o prekidu zastarnih rokova u odnosu na prava koja su predmet spora dok traje mirenje (čl. 14. st. 1.). Napokon, najснаžnji izraz načela poticanja mirenja sadržan je u mogućnosti da sud ili drugo tijelo koje vodi postupak strankama preporuča mirenje te radi toga odgodi poduzimanje daljnjih radnji u postupku (čl. 16.). Zbog okvirne i opće naravi Zakona o mirenju, drugi oblici poticanja mirenja nisu sadržani u njemu, no mogu biti predmet posebnih propisa.

V. Zakon o mirenju i perspektive razvoja mirenja

Donošenjem Zakona o mirenju učinjen je važan korak u razvoju mirnog rješavanja sporova u Hrvatskoj: osigurane su osnovne infrastrukturne pretpostavke, uklonjena je neizvjesnost oko određenih pitanja te se potaknuo interes za mirenje i osigurao pozitivan stav prema njemu kod građana i drugih potencijalnih korisnika ove metode rješavanja sporova. Hoće li se, i koliko, mirenje zaista i u praksi razviti, ovisi međutim o nizu okolnosti. Donošenje općeg akta koji mirenje dopušta i uređuje u mnogim će elementima biti tek početak, a ne kraj puta.

Zakonodavac je kroz Zakon za mirenje izrazio pravno-političku naklonost prema mirenju i dao važan signal. No, da bi mirenje stvarno zaživjelo u praksi, bit će potrebno još poticaja. To je

posebno važno u kontekstu razvoja programa mirenja koji su povezani uz sud (tzv. *court annexed mediation*).²⁶ Naime, iskustva drugih zemalja pokazuju da je bitan uvjet razvoja medijacijskih programa unutar sudova u pronalaženju adekvatnih načina financiranja, jer u najvećem broju slučajeva stranke očekuju da im program mirenja ne uzrokuje nove troškove.²⁷ Zato, barem u razdobljima dok se mirenje ne afirmira, tako reći u svim programima u kojima se mirenje provodi unutar suda²⁸, osim eventualno u manjem broju značajnijih trgovačkih sporova, treba pronaći sredstva koja će mirenje omogućiti.²⁹ Stoga bi razvoj ovoga tipa mirenja trebalo posebno poticati, kako financijski, tako i na druge načine. Eventualna sredstva koja bi država osiguravala za programe mirenja potencijalno bi se državi mogla višestruko vratiti kroz uštede na troškovima zbog smanjenog broja predmeta, njihovog bržeg rješavanja i opće klime u kojoj bi se sporovi rješavali na miran način. Stoga se treba nadati da će nakon stvaranja općeg okvira početi nicati projekti i konkretne akcije, uz konkretnu potporu kako javnog, tako i privatnog sektora. Samo tako će se obveza preuzeta donošenjem Zakona o mirenju moći ispuniti, i iskoristiti veliki potencijali koje ima mirenje kao način rješavanja sporova.

²⁶ Što se tiče mirenja u privatnom sektoru (medijacija izvan suda), uglavnom je utrt put njegovom razvoju, no i kod njega će u prvo vrijeme, dok se ne stvori adekvatno tržište za usluge miriteljstva biti potrebni dodatni vanjski poticaji.

²⁷ Usp. npr. za Dansku Vindelav, Report on Mediation in Denmark, u: Mediation, CEPEJ(2003)25, str. 7 („svi tipovi medijacije [u Danskoj] koji se provode unutar javnog sektora jesu za sudionike besplatni“). Isto u Zalar/Kosi, u: Mediation, op. cit, str. 13.

²⁸ Isto važi i u predmetima od posebnog društvenog značenja, gdje postoji poseban interes da se stranke stimulira na mirenje (npr. u potrošačkim sporovima), gdje ipak postoje i druge metode financiranja mirenja (iz sredstava financijski snažnije stranke i sl.)

²⁹ U Sloveniji, mirenje unutar pilot-programa pri sudu u Ljubljani provode suci bez posebne naknade, a prostor stavlja na raspolaganje sam sud. Kada mirenje u istom okruženju provode odvjetnici ili druge osobe izvan suda, simboličke naknade za njihov rad osiguravaju se iz proračuna suda. Nedostatak sredstava, međutim, dovodi u pitanje daljnje proširenje projekta, kao i njegovu budućnost, koja se trenutno održava na entuzijazmu miritelja iz redova sudaca i drugih profesija.